

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на член 16 став (2) и (3) од Законот за здравствената заштита („Службен весник на Република Македонија“ бр. 43/12, 145/12, 87/13, 164/13, 39/14, 43/14, 132/14, 188/14, 10/15, 61/15, 154/15, 192/15, 17/16, 37/16 и 20/19 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 101/19, 153/19 и 180/19), Владата на Република Северна Македонија, на седницата, одржана на 28 декември 2019 година, донесе

ПРОГРАМА ЗА СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕДИ НА УЧЕНИЦИТЕ И СТУДЕНТИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА 2020 ГОДИНА

I. Вовед

Децата од училишна возраст се посебна популациона група која се карактеризира со интензивни физички, психолошки и социјални промени, што ги прави исклучително ранливи на неповолните ризик фактори од околината. Промените во правец на стекнување поголема независност придружено со склоноста кон експериментирање со нови животни стилови и активности, креираат нови здравствени ризици поврзани во прв ред со однесувањето. Поради тоа, раната детекција на здравствените како и на психосоцијалните, развојните и бихејвиоралните ризици треба да претставува приоритет во грижата за училишните деца и младина. Најчестите причини за морбидитет и морталитет кај оваа возрастна група се намерните и ненамерни повреди, последиците од ризичното сексуално однесување, пореметувања на менталното здравје (депресија, анорексија, булимија), недоволна физичка активност и неправилна исхрана.

Класичен метод за скрининг на здравјето на училишните деца и младина се систематските прегледи, кои се вршат организирано во јавните здравствени установи од страна на службите за превентивна здравствена заштита и превентивна стоматолошка заштита на училишни деца.

При систематскиот преглед се врши и редовна имунизација против заразни заболувања според Календарот за имунизација на Република Северна Македонија.

Посебно вулнерабилната група на деца и адолесценти е онаа која е надвор од образовниот систем. Здравствениот сектор во соработка со патронажната служба, Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија и невладините организации превзема активен пристап во откривањето на овие деца и нивно упатување до превентивните тимови кои обезбедуваат превентивна здравствена заштита на децата. Овој проблем е особено голем кај децата Роми кои не ги посетуваат редовно основните и средни училишта.

Целта на систематскиот преглед е:

- Следење на физичкиот и психосоцијалниот развој,
- Рана детекција на здравствени проблеми и навремен третман,
- Рано препознавање на ризични видови на однесување - детекција на бихејвиорални ризици,
- Едукација за усвојување на здрави животни стилови,
- Едукација за важноста на навремената и целосна вакцинација.

Возраст на вршење на систематски прегледи:

Задолжителни систематски прегледи се вршат во 1-во, 3-то, 5-то, 7-мо и 9-то одделение. Средношколците се опфатени со систематски прегледи во 1-ви и 3-ти клас, а студентите во 1-ва година. Содржината на систематскиот преглед зависи од возраста на ученикот.

Содржина на систематскиот преглед:

1. Општ лекарски преглед:

- мерење на телесната тежина и висина и одредување на ИТМ;
- преглед на кожата;
- согледување на постоење на деформитети на локомоторниот систем;
- општ лекарски преглед и преглед по системи (кардиоваскуларен, респираторен, дигестивен, нервен, урогенитален систем);
- мерење на пулсот и крвниот притисок;
- испитување на вид, слух и говорот;
- земање на податоци во врска со пубертетот кај двата пола и менарха (кај ученички и студентки);
- земање податоци во врска со сексуалната активност на адолесцентите и употребата на контрацепција и заштита од СПИ;
- земање на податоци за употреба и злоупотреба на супстанции (пушење, алкохол, таблети, дроги);
- земање податоци за рано откривање на знаци на депресија и други пореметувања на менталното здравје;
- земање на податоци за постоење на насилно однесување (булинг);
- давање препорака за понатамошни специјалистички прегледи доколку е потребно;
- прибирање на податоци од наставниците и психолозите за успехот и однесувањето на ученикот и давање на потребни совети;
- контрола на извршените вакцинации и ревакцинации и преземање мерки за комплетирање на вакциналниот статус.

Наодите од систематскиот преглед се евидентираат во Картонот за систематски прегледи на училишни деца, изготвен од Заводот за здравствена заштита на мајки и деца, а отстапувањата се запишуваат во картонот со преземање на соодветни мерки за санирање и следење.

Контролни и целни прегледи: Во зависност од констатираните претходни состојби, се вршат контролни и целни прегледи за поедини видови на однесување или заболување/состојба.

2. Лабораториски преглед:

- хемоглобин во крв и
- албумен и билирубин во урина.

3. Стоматолошки преглед:

- контрола и евиденција на состојбата на забалото (млечни, трајни заби, кариес, екстракција и пломба индекс);
- откривање на деформитети и неправилности во развојот на забите и вилиците;
- евиденција на констатираната состојба во здравствениот картон;
- задолжителен преглед за сите ученици секоја учебна година од прво одделение во основно образование до завршна година на образование во средното образование.

4. Превентивна стоматолошка заштита

Превентивните стоматолошки тимови од јавните здравствени установи-здравствени домови во Република Северна Македонија спроведуваат превентивни активности кај деца до 14 години, меѓу другите:

- залевање на фисурите и јамичките (кај сите деца кои посетуваат прво одделение), при што се залеваат 4-те први трајни молари;
- кај дел од децата со специјални потреби кај кои има висок кариес ризик, потребни се материјали за локална заштита на нивните заби со троен ефект.

За извршување на овие активности и набавка на потребните материјали одговорни се ЈЗУ Здравствени домови и ЈЗУ Општи болници со проширена дејност во Република Северна Македонија и нивните превентивни тимови (стоматолог-сестра).

5. Превентивни прегледи за рана дијагностика на пречки во развојот на слух, говор и глас
- Превентивните прегледи на децата од 4-6 годишна возраст ќе се спроведуваат во насока на рана дијагностика на пречки во развојот на слухот, говорот и гласот. Прегледите ќе се спроведуваат од страна на стручните тимови на ЈЗУ Здравствен дом „Панче Караѓозов“ Штип, ЈЗУ Завод за рехабилитација на слух говор и глас Скопје и ЈЗУ Завод за рехабилитација на слух говор и глас Битола со рамномерно распоредување на прегледите на територијата на целата држава. Целта на овие прегледи е рано откривање на деца со:
- Пречки во развојот на говорот од полесна до најтешка форма;
  - Лесно до најтешко оштетување на слухот;
  - Ортодонтски аномалии;
  - Аутистичен спектар на симптоми и аутизам.

II. Моментална состојба

Според последните податоци добиени од Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија, во учебната 2018/2019 година бројот на учениците од основно и средно образование, како и на студентите кои биле прегледани, согласно Програмата за систематски прегледи на учениците и студентите во Република Северна Македонија за 2019 година изнесува 97.1 или 96.4% од подлежащите. Опфатеноста на учениците со систематски прегледи во основните училишта е задоволителна и изнесува 96.3%. Опфатеноста кај учениците во средното образование изнесува 96.4%, а кај студентите е 100%.

III. Мерки кои треба да се преземат за подобрување на состојбите

Во насока на подобрување на здравствената состојба и квалитетот на превентивната здравствена заштита на децата од училишна возраст и младината, како и обезбедување на одржлив систем на надзор врз подобрување на здравјето, потребно е извршување на следните мерки:

1. Мерки за подобрување на превентивната здравствена заштита на децата од училишна возраст и младина:
  - систематски прегледи во 1-во, 3-то, 5-то, 7-мо и 9-то одделение како и во 1-ва и 3-та година од средното образование;
  - систематски прегледи на студенти во 1-ва година факултет;
  - дополнителни превентивни контролни и целни прегледи кај учениците каде е најдено отстапување;
  - превентивни стоматолошки прегледи.
2. Следење и евалуација на здравствената состојба на децата и адолесцентите:
  - унапредување на системот на раководење со податоци за превентивна здравствена заштита на деца од училишна возраст и младина;
  - воспоставување на систем за документирање на наодите од систематските прегледи преку примена на Картони за систематски прегледи кај училишни деца;
  - изготвување на Извештај за здравствена состојба и заштита на децата со предлог мерки за унапредување на состојбата.

IV. Цели на Програмата

Главна цел на оваа програма е да обезбеди услови за зачувување и унапредување на здравјето на сите деца од училишна возраст и студентите преку превенција и рана детекција на здравствените ризици и нарушувањата на здравјето.

1. Специфични цели:

1.1. Превенција и рана детекција на здравствените ризици и нарушувањата на здравјето на учениците и студентите.

1.2. Документирање на податоци за здравствената состојба и здравственото однесување на учениците и студентите во национална база на податоци која ќе послужи како основа за креирање на навремени и соодветни јавно-здравствени интервенции.

V. Очекувани резултати (индикатори на успешност):

1.1. Обем на извршени систематски прегледи (над 90%).

1.2. Број на откриени и прегледани деца во образовниот систем на терен.

1.3. Број (процент) на залезани заби кај ученици од прво одделение во однос на вкупниот број на деца.

1. Проценка на бројот на ученици и студенти за 2020 година

Бројот на учениците и студентите кои треба да бидат систематски прегледани во 2020 година е добиен од Министерство за образование и наука.

1.1. Основно образование:

Во 2020 година со систематски прегледи треба да бидат опфатени 100.386 ученици од основните училишта, од кои:

- 20.273 ученици во 1 одделение;

- 20.492 ученици во 3 одделение;

- 20.384 ученици во 5 одделение;

- 19.751 ученици во 7 одделение.

- 19.486 ученици во 9 одделение.

1.2. Средно образование:

Во средните училишта во текот на 2020 година, со систематски прегледи треба да бидат опфатени 38.362 ученици, и тоа:

- 18.724 ученици во први клас;

- 13.259 ученици во четврти клас.

1.3. Високо образование:

Во 2020 година, со систематски прегледи треба да бидат опфатени 16.345 студенти од прва година високо образование.

Вкупно ученици (основно и средно) како и студенти кои треба да бидат опфатени со систематски прегледи се 148.714.

VI. Потребни финансиски средства

	ПРОГРАМА ЗА СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕДИ НА УЧЕНИЦИ И СТУДЕНТИ	Потребни финансиски средства
1	Партиципација за осигурани студенти и ученици како и за лица од 7-18 години неопфатени во образовниот систем за извршени систематски прегледи која се трансферира до ЈЗУ	5.070.000,00
2	Општ систематски преглед, систематски стоматолошки и лабораториски систематски прегледи на неосигурани лица од 7-18 години неопфатени во образовниот систем. 1000 прегледи x 400 ден.	400.000,00
3	Превентивни прегледи за рана дијагностика на пречки во развојот на слух , говор и глас кај деца 3500 прегледи x 500 ден.	1.750.000,00
4	4.1. Средства за стоматолошки материјал за заштита (залевање, запечатување) на првите трајни молари кај децата во прво одделение.	2.000.000,00
	4.2. Средства за паста за локална примена кај деца со посебни потреби наменети за превенција од карнес (за деца со посебни потреби до 14 години и со тежок вид на ментална и физичка попреченост во развојот).	1.500.000,00
5	Доставување на извештај со анализа и коментар за систематските прегледи извршени во 2018 година (ИЈЗ)	50.000,00
	Од основен Буџет на Република Македонија за 2019 година	7.000.000,00
	Од самофинансирачки средства на Министерството за здравство	3.000.000,00
	Од донации	770.000,00
	ВКУПНО	10.770.000,00

VII. Финансирање

Оваа програма ќе се реализира со финансиски средства во висина од 10.770.000,00 денари. Од основен буџет на Република Северна Македонија за 2020 година одобрени се 7.000.000,00 денари, 3.000.000,00 денари се обезбедени од самофинансирачки средства на Министерството за здравство, а 770.000,00 денари се обезбедени од донации.

Во рамки на средствата ќе бидат измирени заостанатите обврски од 2019 година.

Распределбата на средствата по Програмата ја врши Министерството за здравство квартално на ЈЗУ - извршители на активностите, врз основа на доставени фактури и извештаи за реализација на активностите содржани во оваа програма.

VIII. Извршители на Програмата

Систематските прегледи ќе ги извршуваат превентивните тимови од ЈЗУ - здравствени домови (доктор-сестра), а за студентите систематските прегледи ќе ги извршуваат превентивни тимови од здравствените домови, како и специјализирани тимови за таа дејност во рамките на универзитетите во градовите каде се наоѓаат универзитетите.

Превентивната стоматолошка заштита и набавката на потребните материјали ќе ја извршуваат превентивните стоматолошки тимови (стоматолог-сестра) од ЈЗУ - здравствени домови.

Заводот за здравствената заштита на мајки и деца во соработка со поливалентната патронажна служба и Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија ќе учествува во откривање на семејства кои имаат деца надвор од образовниот систем со цел вклучување на истите во здравствениот систем заради изведување на систематски прегледи, вакцинација и унапредување на нивното здравје.

Прегледите за рана дијагностика на пречки во развојот на слухот, говорот и гласот ќе се спроведуваат од страна на стручните тимови на ЈЗУ Здравствен дом „Панче Караџов“ - Штип, ЈЗУ Завод за рехабилитација на слух говор и глас - Скопје и ЈЗУ Завод за рехабилитација на слух говор и глас - Битола.

Заводот за здравствената заштита на мајки и деца во соработка со превентивните тимови и членовите на локалните заедници и граѓанскиот сектор ќе учествуваат во здравствена едукација на деца од училишна возраст и младина кои живеат во рурални средини или припаѓаат на ромските заедници и не посетуваат училиште.

IX. Доставување на Годишни извештаи и рокови

Заводот за здравствената заштита на мајки и деца во соработка со Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија ќе достави Информација за извршување на мерките од Програмата до Министерството за здравство најдоцна до 30.12.2020 година.

Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија ќе изготви извештај за наодите од систематските прегледи и ќе го достави до Министерството за здравство најдоцна до 30.12.2020 година.

Оваа програма влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија“, а ќе почне да се применува од 1 јануари 2020 година.

Бр. 45-10097/1
28 декември 2019 година
Скопје

Претседател на Владата
на Република Северна Македонија,
Зоран Заев, с.р.